

ชื่อเรื่อง: พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าในประเทศไทย

Title: Behavior and satisfaction of electronic cigarette users in Thailand

ศุภฤดี ชินวงศ์
ฉมลวรรณ จันทร์แก้ว
พีรภรณ์ ไบยา
สุระรอง ชินวงศ์*

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต. ในเมือง อ. เมือง จ. เชียงใหม่ 50200

*Corresponding author: surarong@gmail.com, โทร 053 944342

บทคัดย่อ

ปัจจุบันบุหรี่ไฟฟ้า (electronic cigarette) กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย **วัตถุประสงค์:** เพื่อสำรวจการใช้นิโคตินไฟฟ้าในประเทศไทย ในด้านพฤติกรรมการใช้นิโคตินไฟฟ้า ความพึงพอใจ และเหตุผลที่ใช้นิโคตินไฟฟ้าในผู้สูบบุหรี่คนไทย **วิธีวิจัย:** เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง กลุ่มตัวอย่างคือผู้ใช้นิโคตินไฟฟ้าปัจจุบันต่อเนื่องมาอย่างน้อย 3 เดือน ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ ผ่านช่องทางออนไลน์ ได้แก่ Facebook, LINE, Twitter และ Instagram ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา **ผลการวิจัย:** จากผู้ใช้นิโคตินไฟฟ้าทั้งหมด 1,050 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 89.1) และมีอายุเฉลี่ย 31.2 ± 8.4 ปี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ภาคกลาง (ร้อยละ 64.5) ในส่วนของพฤติกรรมการใช้นิโคตินไฟฟ้า พบว่าส่วนใหญ่เริ่มใช้นิโคตินไฟฟ้าในช่วงอายุ 15 - 34 (ร้อยละ 77.6) ช่วงเวลาที่ผู้ใช้นิโคตินไฟฟ้าใช้นิโคตินไฟฟ้ามากที่สุด คือ ช่วงเวลา 16.01 - 20.00 น. (ร้อยละ 80.6) ทั้งนี้ผู้ใช้นิโคตินไฟฟ้าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.9) มีช่องทางการซื้อบุหรี่ไฟฟ้าผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Facebook และ LINE ค่าใช้จ่ายในการใช้นิโคตินไฟฟ้ามีค่ามัธยฐานเท่ากับ 800 บาทต่อเดือน (IQR 500 - 1,200) ในส่วนของความพึงพอใจในการใช้นิโคตินไฟฟ้า พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมาก ในด้านรสชาติหรือกลิ่น (ร้อยละ 65.8) ด้านรูปลักษณะและการออกแบบ (ร้อยละ 60.2) ด้านความสะดวกในการใช้ (ร้อยละ 53.9) ด้านภาพลักษณ์ที่ดีของผู้ใช้นิโคตินไฟฟ้า (ร้อยละ 45.6) และด้านราคาของบุหรี่ไฟฟ้า (ร้อยละ 44.3) เหตุผลในการเลือกใช้นิโคตินไฟฟ้า 2 อันดับแรก ได้แก่ เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่ยมวน (ร้อยละ 81.0) ต้องการใช้นิโคตินไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่ยมวน (ร้อยละ 80.6) **สรุป:** ผู้ใช้นิโคตินไฟฟ้าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 31.2 ± 8.4 ปี โดยมีการเริ่มใช้นิโคตินไฟฟ้ามากที่สุดในช่วงอายุ 15 - 34 ปี ส่วนใหญ่เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่ยมวน และใช้นิโคตินไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่ยมวน ผู้ใช้นิโคตินไฟฟ้าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมากทั้งในการใช้นิโคตินไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่ยมวนและช่วยลดความอยากบุหรี่ยมวนได้ ดังนั้นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ไฟฟ้าน่ารวมถึงหน่วยงานทางสาธารณสุขและสถานศึกษาควรให้ความสนใจและให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้าโดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนไทย อีกทั้งควรมีการศึกษาถึงประสิทธิภาพและความปลอดภัยของบุหรี่ไฟฟ้า เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนแก่ผู้ที่สนใจหรือกำลังใช้นิโคตินไฟฟ้าในประเทศไทย

คำสำคัญ: บุหรี่ไฟฟ้า พฤติกรรมการใช้นิโคตินไฟฟ้า ความพึงพอใจในการใช้นิโคตินไฟฟ้า แบบสอบถามออนไลน์

Abstract

Background: The use of an electronic cigarette (e-cigarette) has been increased by smokers around the globe and in Thailand. This study aimed to survey the use of e-cigarettes in terms of behaviors, satisfaction, and rationales of using e-cigarettes among Thai e-cigarettes users.

Result: Of 1,050 participants, most of participants were men (89.1%); the average age was 31.2 ± 8.4 years old. They were mostly (64.5%) from the central part of Thailand. Most of the participants start using an e-cigarette at the age of 15 – 34 years old, around 4 – 8 pm (80.6%). Most of the e-cigarettes were purchased online via social media and e-cigarette selling websites (87.9%). The median of monthly spent on e-cigarette was 800 baht per month (IQR 500 – 1,200). The satisfaction of the participants toward e-cigarette is mostly very satisfied with e-cigarette's taste/scent, design, convenient, good image of e-cigarette user and price. The participant who was dual user, many were very satisfy as e-cigarette would reduce conventional cigarette craving and reducing conventional cigarette withdrawal symptoms. Furthermore, the participants who used e-cigarette as smoking cessation aid were very satisfied with the ability of e-cigarette that helps to permanently quit smoking. Top 2 reasons for using e-cigarette usage were believing that e-cigarettes are less harmful than conventional cigarettes and use e-cigarette as a smoking cessation aid. **Conclusion:** This study shows that most of the e-cigarette users were males with an average age of 31 years old. Smokers used e-cigarette because of the belief of less harmful of e-cigarette than a conventional cigarette and being a quitting aid. The public health organizations and health care providers should provide accurate information and raise awareness of users about the harm of e-cigarettes and inconclusive evidence of using e-cigarettes as a quitting aid.

Key words: cigarette, behaviors of using e-cigarettes, satisfaction of using e-cigarettes, online questionnaire

บทนำ

โดยทั่วไปคนไทยมีการสูบบุหรี่เฉพาะบุหรีมวนเป็นหลัก แต่เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมากระแสการใ้บุหรีไฟฟ้านั้นเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยจากผลสำรวจการบริโภคยาสูบในเยาวชนไทย อายุ 13-15 ปี ทั้งสิ้น 1,876 คน ในปีพ.ศ. 2558 พบว่าเยาวชนเพศชายสูบบุหรีไฟฟ้าจำนวนร้อยละ 4.7 และเยาวชนหญิงสูบบุหรีไฟฟ้าจำนวนร้อยละ 1.9 ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น⁽¹⁾ ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยนั้นไม่ได้เป็นผู้ผลิตบุหรีไฟฟ้า เหตุดังกล่าวเกิดจากกระแสเลียนแบบจากกลุ่มใ้บุหรีไฟฟ้าในต่างประเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ที่เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทย นอกจากนี้ยังเกิดจากความต้องการอยากรู้ อยากลอง ความเข้าใจหรือความเชื่อว่าบุหรีไฟฟ้านั้นมีอันตรายต่อสุขภาพน้อยกว่าบุหรีมวน เป็นต้น ประกอบกับสามารถพบช่องทางการซื้อขายบุหรีไฟฟ้าผ่านทางเว็บไซต์โฆษณาบุหรีที่ขายบุหรีไฟฟ้าและน้ำยาบุหรีไฟฟ้าที่มีจำนวนสูงขึ้น โดยการสำรวจในเดือนกันยายน พ.ศ. 2555 จำนวน 31 เว็บไซต์ และข้อมูล ณ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2559 มีจำนวนทั้งสิ้น 46 เว็บไซต์⁽²⁾ ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ที่เคยสูบบุหรีมวนและผู้ที่ไม่เคยสูบบุหรีหันมาใช้บุหรีไฟฟ้ามากขึ้น

การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจการใ้บุหรีไฟฟ้าในประชากรไทยน้อยมาก พบเพียงโครงการศึกษาผลกระทบของบุหรีไฟฟ้าที่มีผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเทศไทยและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการจากภาครัฐ ที่เสนอต่อโรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง (Sasin Management Consulting, 2014)⁽¹⁾ ได้ดำเนินการสำรวจการใ้และพฤติกรรมของใ้บุหรีไฟฟ้าในประเทศไทยจากการสำรวจเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม โดยมีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศ จำนวน 50 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่ค่อนข้างน้อย อาจจะไม่เหมาะสมในการเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ดีและอาจจะไม่เหมาะสมที่จะเป็นตัวแทนของประชากรได้ อีกทั้งปริมาณใ้บุหรีไฟฟ้าในประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่มีการสำรวจและไม่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างแน่ชัด ซึ่งมีเพียงปริมาณใ้บุหรีไฟฟ้าที่มาจากผลการคาดการณ์เท่านั้น ซึ่งรายงานฉบับนี้ได้ตีพิมพ์และเผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ซึ่งแหล่งข้อมูลทางสถิติของรายงานดังกล่าวไม่เป็นปัจจุบัน นอกจากนี้พบว่ามีความหมายที่เกี่ยวข้องกับบุหรีไฟฟ้าได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งมีผลบังคับใช้ภายหลังการจัดทำและเผยแพร่รายงานฉบับนี้ ซึ่งกฎหมายเหล่านั้นอาจจะมีผลต่อการเลือกใ้บุหรีไฟฟ้าและพฤติกรรมต่าง ๆ ของใ้บุหรีไฟฟ้าได้ด้วย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการใ้บุหรีไฟฟ้าในประเทศไทย รวมถึงสำรวจพฤติกรรม ความพึงพอใจในการใ้บุหรีไฟฟ้าและเหตุผลในการเลือกใ้บุหรีไฟฟ้าในประเทศไทย โดยข้อมูลที่ไ้จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลเพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการใ้บุหรีไฟฟ้าในประเทศไทยต่อไป

วิธีการศึกษา

รูปแบบการศึกษา

เป็นงานวิจัยเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross-sectional Descriptive Study)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ใ้บุหรีไฟฟ้าที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปและสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้

กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนของใ้บุหรีไฟฟ้าที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งเข้ามาตอบแบบสำรวจออนไลน์ (Online questionnaires) ในช่วงวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2562 จนถึงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ (Non-probability sampling) แบบบังเอิญ (Accidental sampling)

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากรูปแบบงานวิจัยเป็นการศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า ซึ่งเป็นการศึกษาใน 1 กลุ่มประชากร คือ ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าทั้งหมดในประเทศไทย ซึ่งยังไม่มีข้อมูลทางสถิติ แต่จากการประมาณการจำนวนผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าล่าสุดในปี พ.ศ. 2560 คาดว่าจะมีจำนวน (N) 1,105,648 คน⁽¹⁾ จึงคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n) จากสูตรทาโร ยามาเน (Taro Yamane)⁽³⁾ และกำหนดระดับความคลาดเคลื่อน (e) ที่ $\pm 3\%$ ซึ่งจะมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ 1,110 คน สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมในการศึกษา 1) ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป 2) บุคคลที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าในปัจจุบันต่อเนื่อง อย่างน้อย 3 เดือน 3) บุคคลซึ่งสามารถอ่าน เขียน และเข้าใจภาษาไทย 4) บุคคลที่มีความสมัครใจในการตอบแบบสำรวจนี้ 5) บุคคลที่สามารถเข้าถึงการใช้อินเทอร์เน็ต

เกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างออกจากการศึกษา

หากผู้วิจัยพิจารณาและวิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือและคุณภาพของข้อมูลแล้วพบว่าข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นความจริงหรือไม่เหมาะสม เช่น ทำแบบสำรวจซ้ำกันหรือให้ข้อมูลจำนวนเงินในหัวข้อค่าใช้จ่ายบุหรี่ไฟฟ้าเฉลี่ยต่อเดือนเท่ากับ 0 บาท โดยข้อมูลดังกล่าวถูกนำออกและไม่ถูกนำมาวิเคราะห์ในการวิจัยนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจออนไลน์ (Online Questionnaires) โดย Google form โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสำรวจออนไลน์ (Online Questionnaires) ผ่านช่องทางออนไลน์ ได้แก่ Facebook, LINE, Twitter และ Instagram แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำชี้แจง ได้แก่ ชื่อโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ ที่มาและความสำคัญโดยย่อ คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมตอบแบบสำรวจ ประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมตอบแบบสำรวจจะได้รับ อันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น ข้อมูลติดต่อคณะผู้วิจัย ขั้นตอนการตอบแบบสำรวจ ระยะเวลาที่ใช้โดยประมาณ และหนังสือแสดงความยินยอมการเข้าร่วมงานวิจัย

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามออนไลน์ ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ ประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิภาคที่อาศัยในประเทศไทย การประกอบอาชีพ ระดับการศึกษาสูงสุด รายได้ต่อเดือน และโรคประจำตัว

ตอนที่ 2 พฤติกรรมในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ประกอบด้วย สถานะของการใช้บุหรี่ไฟฟ้า (ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว หรือ ใช้บุหรี่ไฟฟ้าและบุหรี่มวน) อายุที่เริ่มใช้บุหรี่ไฟฟ้า ประเภท ยี่ห้อของบุหรี่ไฟฟ้าและน้ำยารสชาติ/กลิ่นของน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าที่ใช้ ช่วงเวลาที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าต่อวัน ช่องทางการสั่งซื้อบุหรี่ไฟฟ้า ปัจจัยในการเลือกซื้อบุหรี่ไฟฟ้า ค่าใช้จ่ายในการใช้บุหรี่ไฟฟ้าต่อเดือน แนวโน้มของปริมาณการใช้บุหรี่ไฟฟ้า จากแรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน ความต้องการที่จะเลิกบุหรี่ไฟฟ้าภายใน 1 เดือนข้างหน้า ความต้องการที่จะเลิกบุหรี่ไฟฟ้าภายใน 6 เดือนข้างหน้า ความพยายามในการเลิกบุหรี่ไฟฟ้าในอดีต

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ให้คะแนนเป็นลิเคิร์ตสเกล แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ไม่มีน้อย ปานกลาง และมาก (คะแนน 1 ถึง 4) คำถามประกอบด้วย รูปลักษณะและการออกแบบของบุหรี่ไฟฟ้า รสชาติหรือกลิ่นของบุหรี่ไฟฟ้า ราคาของบุหรี่ไฟฟ้า ความสะดวกในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ภาพลักษณ์ที่ดีของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า

ความอยากสูบบุหรี่มีแนวโน้มลดลง ลดอาการข้างเคียงที่เกิดขึ้น เมื่อเลิกบุหรี่มวน (สำหรับคนที่เลิกบุหรี่มวนแล้วหรือกำลังเลิกบุหรี่มวนเท่านั้น) ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวนอย่างถาวร (สำหรับคนที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวนเท่านั้น)

ตอนที่ 4 เหตุผลในการเลิกใช้บุหรี่ไฟฟ้า โดยมีตัวเลือกและสามารถระบุเพิ่มเติมได้ ตัวเลือกประกอบด้วยมีความอยากรู้และอยากทดลองอะไรใหม่ๆ ต้องการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวน มีความเชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่มวน เพื่อน หรือบุคคลรอบข้างชักชวนหรือแนะนำให้ใช้ ต้องการสูบบุหรี่แต่ไม่ต้องการให้มีกลิ่นของบุหรี่มวนติดตัว สนใจในการใช้งานของบุหรี่ไฟฟ้าและคุณสมบัติของบุหรี่ไฟฟ้าที่ต่างจากบุหรี่มวน เช่นรสชาติ กลิ่น หรือปริมาณนิโคตินที่สามารถกำหนดได้เองในการสูบแต่ละครั้ง เป็นต้น คิดว่าค่าใช้จ่ายในการใช้บุหรี่ไฟฟ้าน้อยกว่าบุหรี่มวน และ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามถูกพัฒนาขึ้นโดยผู้วิจัย มีการตรวจสอบคุณภาพ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม โดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งได้แก่ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องการให้คำปรึกษาในการเลิกบุหรี่ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องระเบียบวิธีวิจัย (Research methodology) และผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าต่อเนื่องมากกว่า 1 ปี จากนั้นนำแบบสอบถามมาแก้ไขตามข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ในกลุ่มผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า จำนวน 20 คน และนำมาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และพร้อมที่ใช้ในการสำรวจออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม STATA Data Analysis Statistical Software (Version 14.0) ดังนี้ สำหรับข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า พฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ความพึงพอใจในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า เหตุผลในการเลิกใช้บุหรี่ไฟฟ้า วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ถ้าข้อมูลเป็นแบบแจกนับ (Categorical data) วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ ถ้าเป็นข้อมูลแบบต่อเนื่อง (Continuous data) ในกรณีข้อมูลมีการกระจายปกติ (Normal distribution) วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ส่วนกรณีข้อมูลมีการกระจายไม่ปกติ วิเคราะห์โดยใช้ค่ามัธยฐาน (Median) และพิสัยควอไทล์ (Interquartile range)

จริยธรรมงานวิจัยในมนุษย์ งานวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองโครงการศึกษาวิจัยใน จากคณะกรรมการจริยธรรม การวิจัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (เลขที่ 25/2562)

ผลการศึกษา

จากผู้ตอบกลับแบบสอบถามทั้งหมด 1,050 คน เป็นผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว 846 คน (ร้อยละ 80.6) และผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าร่วมกับบุหรี่มวน จำนวน 204 คน (ร้อยละ 19.4) ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 936 คน (ร้อยละ 89.1) อยู่ในช่วงอายุ 25 – 34 ปี (ร้อยละ 43.2) และมีอายุเฉลี่ย 31.2±8.4 ปี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ภาคกลาง 677 คน (ร้อยละ 64.5) และมีการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรีขึ้นไป 565 คน (ร้อยละ 53.8) ในส่วนของการประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างเอกชน 454 คน (ร้อยละ 43.2) และมีรายได้อยู่ในช่วง 10,000 – 30,000 บาทต่อเดือน 669 คน (ร้อยละ 63.7) นอกจากนั้นส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว 903 คน (ร้อยละ 86) ส่วนผู้ที่มีโรค

ประจำตัว โรคประจำตัวที่พบมากที่สุด คือ โรคทางระบบหายใจ เช่น ภูมิแพ้ 78 คน (ร้อยละ 7.4) รายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

พฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้า

ตารางที่ 2 แสดงพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ส่วนใหญ่เริ่มใช้บุหรี่ไฟฟ้าในช่วงอายุ 15-34 ปี จำนวน 815 คน (ร้อยละ 77.6) และส่วนใหญ่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าแบบสามารถชาร์ตไฟได้ จำนวน 701 คน (ร้อยละ 66.8), บุหรี่ไฟฟ้าแบบแท่ง สามารถชาร์ตไฟได้ จำนวน 601 คน (ร้อยละ 57.2), โดยยี่ห้อบุหรี่ไฟฟ้าที่ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเลือกใช้มากที่สุด 5 อันดับแรกคือ Vopoo® (ร้อยละ 60.2), Smok® (ร้อยละ 42.5), Smoant® (ร้อยละ 32.8), JOY® (ร้อยละ 15.1) และ Joyetech® (ร้อยละ 13.8)

ในด้านยี่ห้อของน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าที่ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเลือกใช้มากที่สุด 5 อันดับแรกคือ Freebase Nicotine® (ร้อยละ 62.3), Marlboro® (ร้อยละ 38.6), Yakolt® (ร้อยละ 17.1), DOOZE® (ร้อยละ 11.8) และ PLAY® (ร้อยละ 11.1)

ในด้านรสชาติหรือกลิ่นของน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าที่ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้านิยมใช้คือ ผลไม้ (ร้อยละ 83.1), ขนม (ร้อยละ 34.4), เม็นทอลหรือมินท์ (ร้อยละ 31.8) และบุหรี่ยาสูบ (ร้อยละ 18.6)

ช่วงเวลาที่ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าใช้บุหรี่ไฟฟ้ามากที่สุด คือ ช่วงเวลา 16.01 – 20.00 น. จำนวน 846 คน (ร้อยละ 80.6) ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่ จำนวน 687 คน (ร้อยละ 87.9) มีช่องทางการซื้อบุหรี่ไฟฟ้าผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Facebook และ LINE

ด้านปัจจัยที่ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าจะเลือกซื้อบุหรี่ไฟฟ้านั้น ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่เลือกซื้อจากคุณภาพของสินค้า (ร้อยละ 87.9), ราคาของสินค้า (ร้อยละ 64.7) และรูปลักษณ์และการออกแบบของผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 52.7) โดยจากการสำรวจพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าพบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าในประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายในการใช้บุหรี่ไฟฟ้ามีค่ามัธยฐานเท่ากับ 800 บาทต่อเดือน (IQR 500, 1,200)

ด้านแนวโน้มของปริมาณการใช้บุหรี่ไฟฟ้าจากแรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน พบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้ามีแนวโน้มที่จะใช้บุหรี่ไฟฟ้าลดลงในปริมาณที่ใกล้เคียงกับมีแนวโน้มที่จะใช้บุหรี่ไฟฟ้าเท่าเดิมจากแรกเริ่ม คิดเป็นร้อยละ 47.1 และ 46.4 ตามลำดับ และพบเพียงร้อยละ 6.6 ที่มีแนวโน้มจะใช้บุหรี่ไฟฟ้ามากขึ้นจากแรกเริ่ม

ด้านความต้องการที่จะเลิกบุหรี่ไฟฟ้าพบว่าเพียงร้อยละ 15.2 ของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าต้องการที่จะเลิกบุหรี่ไฟฟ้าภายใน 1 เดือนข้างหน้า ในขณะที่ร้อยละ 77.0 ของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าไม่เคยพยายามเลิกบุหรี่ไฟฟ้า

ความพึงพอใจในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า

ตารางที่ 3 แสดงความพึงพอใจในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมาก ในด้านรสชาติหรือกลิ่น จำนวน 690 คน (ร้อยละ 65.8) ด้านรูปลักษณ์และการออกแบบ จำนวน 631 คน (ร้อยละ 60.2) และด้านความสะดวกในการใช้ จำนวน 566 คน (ร้อยละ 53.9) ส่วนด้านภาพลักษณ์ที่ดีของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า พบว่ามีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 478 คน (ร้อยละ 45.6) รองลงมา ได้แก่ ระดับปานกลาง (ร้อยละ 28.0) และระดับน้อย (ร้อยละ 22) และในด้านราคาของบุหรี่ไฟฟ้า พบว่ามีความพึงพอใจระดับมาก จำนวน 464 คน (ร้อยละ 44.3) รองลงมา ได้แก่ ระดับปานกลาง (ร้อยละ 28.1) และระดับน้อยตามลำดับ (ร้อยละ 25.6)

สำหรับผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าและบุหรี่มวนทั้งที่เคยใช้บุหรี่มวนมาก่อนหรือกำลังใช้บุหรี่มวน พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมากในด้านความอยากสูบบุหรี่มวนลดลง จำนวน 729 คน (ร้อยละ 70.0) และด้านการลดลงของอาการข้างเคียงที่เกิดขึ้นจากการเลิกบุหรี่มวน จำนวน 697 คน (ร้อยละ 67.9)

สำหรับผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวน จำนวน 842 คน พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมากในการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวนอย่างถาวร จำนวน 630 คน (ร้อยละ 74.8)

เหตุผลในการเลิกใช้บุหรี่ไฟฟ้า

ตารางที่ 4 แสดงเหตุผลในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า สามารถแบ่งเหตุผลในการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของผู้ใช้ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) เหตุผลเกี่ยวข้องกับการใช้บุหรี่มวน ได้แก่ บุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่มวน และ ต้องการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวน 2) เหตุผลเกี่ยวข้องกับการใช้งานและคุณสมบัติของบุหรี่ไฟฟ้า ได้แก่ ต้องการสูบบุหรี่ แต่ไม่ต้องการให้มีกลิ่นของบุหรี่มวนหรือยาสูบติดตัว, สนใจในการใช้งานและคุณสมบัติของบุหรี่ไฟฟ้า และคิดว่าค่าใช้จ่ายในการใช้บุหรี่ไฟฟ้าน้อยกว่าค่าใช้จ่ายในการใช้บุหรี่มวน และ 3) เหตุผลด้านสังคม ได้แก่ ได้รับการชักชวนจากเพื่อนหรือบุคคลรอบข้างให้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า และใช้บุหรี่ไฟฟ้าเนื่องจากความอยากสู้อยากลอง

เหตุผลที่ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเลิกใช้บุหรี่ไฟฟ้า 3 อันดับแรกคือ เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่มวน (ร้อยละ 81.0) ต้องการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวน (ร้อยละ 80.6) และต้องการสูบบุหรี่ แต่ไม่ต้องการให้มีกลิ่นของบุหรี่มวนติดตัว (ร้อยละ 58.2)

อภิปรายผล

พฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้า

ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่เริ่มใช้บุหรี่ไฟฟ้าที่ช่วงอายุ 15-34 ปี จำนวน 815 คน (ร้อยละ 77.6) และส่วนใหญ่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าแบบสามารถชาร์ตไฟได้ จำนวน 701 คน (ร้อยละ 66.8) และบุหรี่ไฟฟ้าแบบแท่ง สามารถชาร์ตไฟได้ จำนวน 601 คน (ร้อยละ 57.2) โดยจากผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่นิยมใช้บุหรี่ไฟฟ้าแบบสามารถชาร์ตไฟได้ ซึ่งสอดคล้องกับ โครงการศึกษาผลกระทบของบุหรี่ไฟฟ้าที่มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเทศไทยและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการจากภาครัฐ จากสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁽¹⁾ ที่รายงานว่าประเภทบุหรี่ไฟฟ้าที่เป็นที่นิยมคือบุหรี่ไฟฟ้าประเภทใช้ซ้ำได้ (Rechargeable) (ร้อยละ 68.0) เนื่องจากราคาไม่แพง, มีอายุการใช้งานนาน, พกพาสะดวกและมีความสะดวกในการซื้อผ่านทางช่องทางออนไลน์ และบุหรี่ไฟฟ้าที่ได้รับความนิยมรองลงมาคือ บุหรี่ไฟฟ้าประเภทใช้แล้วทิ้ง (ร้อยละ 20.0) และบุหรี่ไฟฟ้าประเภท Advanced personal vaporizers หรือ Mods (ร้อยละ 12.0) ตามลำดับเช่นเดียวกับการศึกษาเรื่อง Characteristics of users and usage of different types of electronic cigarettes: findings from an online survey⁽⁴⁾ ในปี 2558 ที่ทำการศึกษเกี่ยวกับการใช้บุหรี่ไฟฟ้าและลักษณะของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าผ่านการทำแบบสำรวจออนไลน์ในช่วงปี 2553 ถึง 2557 โดยแบ่งบุหรี่ไฟฟ้าออกเป็น pre-filled cartilages และ refillable tanks พบว่าจากผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าจำนวน 1,685 คน ส่วนใหญ่นิยมใช้บุหรี่ไฟฟ้าแบบ refillable tanks คิดเป็นร้อยละ 95.8 และมีเพียงร้อยละ 4.2 ที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าแบบ pre-filled cartilage ซึ่งคล้ายกับบุหรี่ไฟฟ้าแบบใช้แล้วทิ้งในการศึกษานี้เนื่องจากบุหรี่ประเภทนี้จะไม่สามารเติมน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าเข้าไปได้ ซึ่งมีผู้ใช้เพียงร้อยละ 5.6 เท่านั้น และจากการศึกษาเรื่อง ‘Vaping’ profiles and preferences: an online survey

of electronic cigarette users⁽⁵⁾ ในปี 2556 ซึ่งทำการศึกษาลักษณะของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าจากเว็บไซต์ที่จำหน่าย บุหรี่ไฟฟ้า พบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าร้อยละ 72.0 ใช้บุหรี่ไฟฟ้าแบบแท่ง โดยสาเหตุที่ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่นิยมการ ใช้บุหรี่ไฟฟ้าแบบสามารถชาร์ตไฟได้อาจเนื่องมาจากความสะดวกในการใช้งานและมีความคุ้มค่ากว่าบุหรี่ไฟฟ้า แบบใช้แล้วทิ้ง นอกจากนี้บุหรี่ไฟฟ้าแบบแท่ง สามารถชาร์ตไฟได้นั้นมีความจุสูงกว่าบุหรี่ไฟฟ้าแบบอื่นทั้งปริมาณ น้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าและระยะเวลาในการใช้งานของแบตเตอรี่

ในด้านยี่ห้อของบุหรี่ไฟฟ้าและน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้า พบว่ามีผู้ใช้บางรายผลิตบุหรี่ไฟฟ้าขึ้นใช้เองเนื่องจาก เหตุผลที่ว่าบุหรี่ไฟฟ้าที่มียี่ห้อหรือถูกผลิตขึ้นจากโรงงานและขายทั่วไปนั้นมีราคาสูงเกินไป ไม่คุ้มค่าคุ้มทุนเมื่อ เทียบกับคุณภาพ โดยอ้างว่าสามารถผลิตเองได้ในลักษณะและคุณภาพใกล้เคียงกันกับที่ผลิตในโรงงาน

ในด้านช่องทางการซื้อบุหรี่ไฟฟ้านั้นผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่มีช่องทางการซื้อบุหรี่ไฟฟ้าผ่านทางสื่อสังคม ออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Facebook และ LINE และผ่านทางเว็บไซต์ที่ขายบุหรี่ไฟฟ้าโดยเฉพาะ ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาการแพร่กระจายผลิตภัณฑ์ยาสูบอิเล็กทรอนิกส์ในช่องทางการสื่อสารออนไลน์พบว่าในช่วง ธันวาคม 2561 ถึง พฤษภาคม 2562 ผู้จำหน่ายบุหรี่ไฟฟ้าใช้สื่อออนไลน์และสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการซื้อ ขายบุหรี่ไฟฟ้า โดยช่องทางที่ถูกใช้มากที่สุดคือ Facebook และ LINE รองลงมาคือเว็บไซต์⁽⁶⁾ ซึ่งสอดคล้องกับ ข้อมูลจากวารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข ปีที่ 5 เรื่องผลิตภัณฑ์ยาสูบรูปแบบใหม่ในสื่อสังคมเครือข่าย และผลของการบังคับใช้กฎหมายผลิตภัณฑ์ยาสูบรูปแบบใหม่⁽⁷⁾ ที่พบว่าบุหรี่ไฟฟ้าเป็นผลิตภัณฑ์ยาสูบที่ได้รับความนิยมสูงสุดที่มีแหล่งจำหน่ายในออนไลน์ โดยแหล่งขายออนไลน์ที่นิยมมากที่สุดคือผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook, LINE และ Instagram ตามลำดับ รองลงมาคือผ่านทางเว็บไซต์

นอกจากนี้รายงานเรื่องผลิตภัณฑ์ยาสูบ: นโยบายและมาตรการการควบคุมเพื่อสุขภาพ⁽⁸⁾ ยังพบว่ากลุ่ม เยาวชนชาวไทย (ช่วงอายุ 15 – 18 ปี) สามารถเข้าถึงบุหรี่ได้ง่ายขึ้นโดยเฉพาะผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ โดย สาเหตุที่ทำให้ช่องทางที่นิยมในการซื้อขายบุหรี่ไฟฟ้าเป็นทางสื่อสังคมออนไลน์อาจเป็นเพราะช่องทางสะดวกต่อ การซื้อขาย ไม่ต้องมีหน้าร้านทางกายภาพที่เสี่ยงต่อถูกดำเนินคดีทางกฎหมาย นอกจากนี้ช่องทางการซื้อขายผ่าน สื่อสังคมออนไลน์นั้นมีความรวดเร็วในการซื้อขายและโฆษณา ประกอบกับการซื้อขายผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ สามารถชักชวนให้ผู้ใช้แชร์ข้อมูลสินค้า, โปรโมชันหรือวิธีการใช้งานของตนเองผ่านทางแอคเคาท์ของผู้ใช้เอง แต่เนื่องจากข้อกำหนดด้านกฎหมายที่มีต่อบุหรี่ไฟฟ้าในปัจจุบันของประเทศไทยที่ห้ามการขายหรือเชิญชวนให้ใช้ บุหรี่ไฟฟ้า⁽⁹⁻¹²⁾ จึงควรมีหน่วยงานด้านกฎหมายและเทคโนโลยีที่เข้ามาบังคับใช้มาตรการควบคุมการขายบุหรี่ไฟฟ้า ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์อย่างเข้มงวด เช่น การห้ามและระงับการโฆษณาบุหรี่ไฟฟ้าบน Facebook advertisement หรือการซื้อขายบุหรี่ไฟฟ้าผ่าน Facebook page เป็นต้น

ในด้านพฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าพบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าในประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายในการใช้บุหรี่ไฟฟ้ามีค่า มัธยมศึกษาเท่ากับ 800 บาทต่อเดือน (IQR 500, 1,200) ซึ่งต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในการใช้บุหรี่ไฟฟ้ารายเดือนของ การศึกษาการใช้บุหรี่ไฟฟ้าและลักษณะของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า⁽⁴⁾ ในปี 2558 พบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าจำนวน 1,498 ราย มี ค่าใช้จ่ายของบุหรี่ไฟฟ้าและน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าเฉลี่ยเดือนละ 62 ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 1,905.6 บาท ซึ่งอาจ เป็นเพราะบุหรี่ไฟฟ้าไทยนั้นเป็นสินค้าที่ไม่ผ่านการเสียภาษีจากกรมศุลกากรทำให้ต้นทุนในการขายบุหรี่ไฟฟ้านั้น ต่ำกว่าประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการควบคุมการผลิตและนำเข้าบุหรี่ไฟฟ้าอย่างถูกกฎหมายและเสียภาษีอย่าง ถูกต้อง ทำให้ต้นทุนของบุหรี่ไฟฟ้าในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นสูงกว่าประเทศไทย โดยค่าใช้จ่ายในการใช้บุหรี่

ไฟฟ้ารายเดือนที่แตกต่างกันนั้นอาจแตกต่างกันตามยี่ห้อของบุหรี่ไฟฟ้า, ยี่ห้อน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้า, ปริมาณบุหรี่ไฟฟ้าที่ใช้ต่อเดือน, ความถี่ในการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในแต่ละวัน และการกำหนดราคาสินค้าของผู้ขายแต่ละราย

ความพึงพอใจในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า

ด้านกลิ่นและรสชาติพบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมาก (ร้อยละ 65.8) โดยกลิ่นหรือรสชาติที่ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้านิยมใช้มากที่สุด ได้แก่ ผลไม้ต่าง ๆ (ร้อยละ 83.1) ขนมหวาน (ร้อยละ 34.4) มินท์/เมนทอล (ร้อยละ 31.8) และยาสูบ/บุหรี่ยวน (ร้อยละ 18.6) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา Electronic cigarette: users profile, utilization, satisfaction and perceived efficacy ปีพ.ศ. 2554⁽¹³⁾ ที่ทำการสำรวจผ่านอินเทอร์เน็ตในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส พบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่ ชื่นชอบรสชาติของบุหรี่ไฟฟ้าและใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพราะกลิ่นไม่ไธ้ (ร้อยละ 91.2 และร้อยละ 89.6) แต่พบว่ากลิ่นและรสชาติของน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าที่ได้รับค่านิยมมากที่สุด ได้แก่ กลิ่นรสยาสูบ (ร้อยละ 39) กลิ่นรสเมนทอลหรือมินท์ (ร้อยละ 15) และกลิ่นรสผลไม้ต่าง ๆ (ร้อยละ 14) ทั้งนี้จากการศึกษามีผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่เคยใช้บุหรี่ยวนมาก่อน (ร้อยละ 70) และกำลังใช้บุหรี่ยวนร่วมด้วย (ร้อยละ 29.3) นั่นอาจจะทำให้ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้ามีความพึงพอใจและชอบกลิ่นและรสชาติของบุหรี่ไฟฟ้า โดยเฉพาะกลิ่นรสยาสูบ/บุหรี่ยวน ซึ่งจะสามารถอธิบายได้จากการศึกษา E-liquid flavor preferences and individual factors related to vaping: a survey among Dutch never-users, smokers, dual users, and exclusive vapers⁽¹⁵⁾ ปีพ.ศ. 2562 ที่ได้แบ่งสถานะผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ไม่เคยสูบบุหรี่ยวนมาก่อน (จำนวน 248 คน) เคยสูบบุหรี่ยวนมาก่อน (จำนวน 208 คน) ใช้บุหรี่ไฟฟ้าร่วมกับบุหรี่ยวน (จำนวน 121 คน) และใช้เฉพาะบุหรี่ไฟฟ้า (จำนวน 58 คน) ซึ่งพบว่ากลิ่นและรสชาติที่นิยมมากที่สุดมีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่เคยใช้บุหรี่ยวนนิยมใช้กลิ่นรสยาสูบมากที่สุด (ร้อยละ 30) รองลงมา คือ มินท์/เมนทอล (ร้อยละ 18) กลุ่มที่ไม่เคยใช้บุหรี่ยวนมาก่อน จะมีกลิ่นและรสชาติที่นิยมใช้มากที่สุด คือ มินท์/เมนทอล (ร้อยละ 19) และขนมหวาน (ร้อยละ 19) รองลงมา คือ กลิ่นรสชาติผลไม้ต่าง ๆ (ร้อยละ 14) กลุ่มที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าและบุหรี่ยวนส่วนใหญ่จะนิยมใช้กลิ่นรสชาตียาสูบ (ร้อยละ 52) รองลงมา ได้แก่ มินท์/เมนทอล ผลไม้ต่าง ๆ และขนมหวาน (ร้อยละ 29, 12 และ 7 ตามลำดับ) ส่วนผู้ที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพียงอย่างเดียวก็นิยมใช้กลิ่นรสชาตียาสูบมากที่สุด (ร้อยละ 43) รองลงมา คือ มินท์/เมนทอล ขนมหวานและผลไม้ต่าง ๆ (ร้อยละ 19, 14 และ 14 ตามลำดับ) ซึ่งจะเห็นว่าการศึกษานี้ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าและบุหรี่ยวนคิดเป็นร้อยละ 19.4 จึงอาจจะส่งผลให้กลิ่นรสชาตียาสูบที่นิยมเพียงร้อยละ 18.6 แต่ในผู้ที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพียงอย่างเดียวไม่สามารถระบุได้ว่าไม่เคยหรือเคยใช้บุหรี่ยวนมาก่อน เนื่องจากคณะผู้วิจัยไม่ได้กำหนดคำถามเพิ่มเติมในส่วนนี้ ทั้งนี้จากเหตุผลในการใช้บุหรี่ไฟฟ้าที่พบว่าร้อยละ 80.1 ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่ยวน แสดงว่าร้อยละ 80.1 ของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าทั้งหมดเคยใช้บุหรี่ยวนมาก่อน ดังนั้นในการศึกษานี้แม้จะพบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่เคยใช้บุหรี่ยวนมาก่อน แต่กลิ่นและรสชาติที่นิยมใช้มากที่สุด คือ ผลไม้ต่าง ๆ

ด้านรูปลักษณ์/การออกแบบผลิตภัณฑ์ พบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมาก (ร้อยละ 60.2) ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยในการเลือกซื้อบุหรี่ไฟฟ้าที่ส่วนใหญ่พิจารณาในด้านรูปลักษณ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ 52.7) และการศึกษา The role of flavors in vaping initiation and satisfaction among U.S. adults⁽¹⁵⁾ ปีพ.ศ. 2562 พบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในรูปลักษณ์และการออกแบบ (คะแนนเฉลี่ย 7.9 จากคะแนนเต็ม 11)

ด้านความสะดวกในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า ก็พบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมาก (ร้อยละ 53.9) ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสะดวกในการใช้งาน เช่น รูปแบบหรือลักษณะการใช้งานที่หลากหลาย สามารถเลือกรูปแบบตามความชอบและความถนัดของตนเอง อีกทั้งสามารถกำหนดปริมาณนิโคตินตามต้องการและเลือกกลิ่น/รสชาติ น้ำยาที่ตนเองชอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา Electronic cigarette: users profile, utilization, satisfaction and perceived efficacy ปีพ.ศ. 2554⁽¹³⁾ ที่พบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพียงร้อยละ 8.3 ที่รู้สึกว่าการปรับขนาด/ความเข้มข้นของนิโคตินนั้นทำได้ยาก

ด้านภาพลักษณ์ที่ดีของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า พบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้ามีความพึงพอใจระดับมาก (ร้อยละ 45.6) รองลงมา ได้แก่ ระดับปานกลาง (ร้อยละ 28.03) ผลการศึกษาแตกต่างจากการศึกษาของ Sasin management consulting⁽¹⁾ ปีพ.ศ. 2557 ที่จำนวนผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าร้อยละ 46 ไม่เห็นด้วยต่อการใช้บุหรี่ไฟฟ้าช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ให้ดูดี มีรสนิยม มีฐานะ แต่ก็พบว่าร้อยละ 44 เห็นด้วยในหัวข้อดังกล่าว ซึ่งสัดส่วนความพึงพอใจในด้านนี้มีความใกล้เคียงกัน

ด้านราคาของบุหรี่ไฟฟ้าพบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้ามีความพึงพอใจระดับมาก รองลงมาคือ ระดับปานกลาง ระดับน้อย และไม่มี ความพึงพอใจ (ร้อยละ 44.3, 28.1 25.6 และ 2.1 ตามลำดับ) จะเห็นว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57.8) ก็ไม่ได้มีความพึงพอใจมาก อีกทั้งระดับปานกลางและน้อยมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันอีกด้วย ซึ่งค่าใช้จ่ายของบุหรี่ไฟฟ้ามีค่ามัธยฐาน เท่ากับ 800 บาทต่อเดือน (500 – 1,200) และผู้ใช้ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 15,000 บาท ทั้งนี้ในประเทศไทยยังพบการศึกษาของ Sasin Management Consulting⁽¹⁾ ปี พ.ศ. 2557 โดยผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายของบุหรี่ไฟฟ้าอยู่ในช่วง 301 – 500 บาท (ร้อยละ 54) อีกทั้งผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่มีความยินดีที่จะจ่ายในราคาที่ไม่เกิน 500 บาทต่อเดือน รองลงมา คือ 501 – 1,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 43 และ 41 ตาม ลำดับ) ซึ่งส่วนใหญ่จะพบว่าค่าใช้จ่ายสำหรับการใช้บุหรี่ไฟฟ้าจะต่ำกว่าราคาที่ยินดีจะจ่าย ดังนั้นความพึงพอใจต่อราคาของบุหรี่ไฟฟ้าก็อาจจะขึ้นกับค่าใช้จ่ายบุหรี่ไฟฟ้า รายได้ต่อเดือน และราคาที่เต็มใจจะจ่ายของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า

สำหรับผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่จะพบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมากในด้านการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่อย่างถาวร (ร้อยละ 74.8) และด้านความอยากสูบบุหรี่มีแนวโน้มลดลง (ร้อยละ 70.0) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา Electronic cigarette use in the European Union: analysis of a representative sample of 27,460 Europeans from 28 countries⁽¹⁶⁾ ปีพ.ศ. 2559 ที่พบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าร่วมกับบุหรี่มีแนวโน้มส่วนใหญ่สามารถหยุดสูบบุหรี่และมีความอยากสูบบุหรี่มีแนวโน้มลดลง (ร้อยละ 35.0 และ 32.2 ตามลำดับ) ประกอบกับจากการศึกษา Electronic cigarette: users profile, utilization, satisfaction and perceived efficacy ปีพ.ศ. 2554⁽¹³⁾ ก็พบว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92.2) มีความพึงพอใจที่เมื่อใช้บุหรี่ไฟฟ้าลดความอยากสูบบุหรี่มีแนวโน้มได้ ซึ่งเมื่อแบ่งเป็นผู้ที่เคยใช้บุหรี่มีแนวโน้มมาก่อนและกำลังใช้บุหรี่มีแนวโน้มก็เห็นว่าส่วนใหญ่มีความอยากสูบบุหรี่มีแนวโน้มลดลงเมื่อใช้บุหรี่ไฟฟ้า (ร้อยละ 94.3 และ 86.7 ตามลำดับ) และในผู้ที่เคยใช้บุหรี่มีแนวโน้มมาก่อน ส่วนใหญ่พบว่าเมื่อใช้บุหรี่ไฟฟ้าสามารถช่วยเลิกบุหรี่ได้ (ร้อยละ 96) ซึ่งการศึกษาดังกล่าวมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างมาก (n=3,587) และสำรวจทั้งในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส ดังนั้นจากการศึกษาดังที่กล่าวไปข้างต้นเป็นไปได้ว่าการใช้บุหรี่ไฟฟ้าอาจจะช่วยเลิกบุหรี่ได้ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาผลของบุหรี่ไฟฟ้าในการช่วยเลิกบุหรี่มีแนวโน้มยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนเนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมามีข้อขัดแย้งกัน ยังไม่สามารถสรุปได้

นอกจากนี้ในด้านการลดลงของอาการข้างเคียงที่เกิดขึ้นจากการเลิกบุหรี่มวน พบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมาก (ร้อยละ 67.9) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา Electronic cigarette: users profile, utilization, satisfaction and perceived efficacy ปีพ.ศ. 2554⁽¹³⁾ ส่วนใหญ่พบว่าการใช้บุหรี่ไฟฟ้าสามารถช่วยบรรเทาอาการข้างเคียงที่เกิดจากการเลิกบุหรี่มวน (Withdrawal symptoms) ได้แก่ อาการอยากบุหรี่มวน ซ้ำโมโห หงุดหงิดหรือท้อแท้ รู้สึกกระวนกระวาย อ่อนเพลีย/ไม่มีแรง เสียสมาธิ ซึมเศร้า นอนไม่หลับและความอยากอาหารเพิ่มขึ้น/น้ำหนักเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 90.0, 82.5, 80.8, 77.9, 74.0, 70.9, 53.4 และ 52.7 ตามลำดับ) แต่กลับพบว่าความพึงพอใจดังกล่าวไม่สอดคล้องกับการศึกษาในประเทศไทยของ Sasin Management Consulting, 2557⁽⁴⁾ กลับพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยในการช่วยเลิกหรืออย่างถาวรและช่วยลดอาการข้างเคียงจากการอดบุหรี่มวนได้ (ร้อยละ 56 และ 44 ตามลำดับ) อีกทั้งมีความต้องการสูบบุหรี่ทั่วไปเท่าเดิมหรือไม่เปลี่ยนแปลง (ร้อยละ 51) รองลงมาคือ ลดลงอย่างมาก (ร้อยละ 29) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยและมีความต้องการสูบบุหรี่ทั่วไปไม่เปลี่ยนแปลงจัดว่าไม่มีความพึงพอใจตามการศึกษานี้ ทั้งนี้ การศึกษาดังกล่าวมีขนาดกลุ่มตัวอย่างเพียง 50 คน ซึ่งส่วนใหญ่เคยใช้บุหรี่มวนมาก่อน (ร้อยละ 94) และมีเหตุผลในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า คือ ความอยากสูบบุหรี่ (ร้อยละ 52) จึงเห็นได้ว่าผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่มีพฤติกรรมใช้บุหรี่ไฟฟ้าควบคู่กับบุหรี่มวนควบคู่กันไปมากกว่า แต่ในการศึกษานี้ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพราะเชื่อว่า บุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่มวนและเพื่อเลิกบุหรี่มวน (ร้อยละ 81.0 และ 80.6 ตามลำดับ) ซึ่งจะเห็นว่า ความพร้อมและความตั้งใจที่อยากจะเลิกบุหรี่ไฟฟ้านี้ก็อาจจะส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าได้ นอกจากนี้จะเห็นว่าการศึกษาของ Sasin Management Consulting, 2557⁽¹⁾ ได้สำรวจเมื่อ 6 ปีที่แล้ว

เหตุผลในการเลิกใช้บุหรี่ไฟฟ้า

ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเนื่องจากเหตุผลเกี่ยวข้องกับบุหรี่มวน ได้แก่ เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่มวน (ร้อยละ 81.0) และต้องการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวน (ร้อยละ 80.6) โดยสาเหตุรองลงมาที่ทำให้เลิกใช้บุหรี่ไฟฟ้าคือเหตุผลเกี่ยวกับการใช้งานและคุณสมบัติของบุหรี่ไฟฟ้าและเหตุผลด้านสังคมตามลำดับ ผลการศึกษาแตกต่างจากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง Smokers' Early E-cigarette Experiences, Reasons for Use, and Use Intentions⁽¹⁷⁾ ปี 2559 ซึ่งทำการศึกษาในผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าชาวอเมริกันจำนวน 292 คน พบว่าสาเหตุหลักที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างเลิกใช้บุหรี่ไฟฟ้าคือความอยากรู้, อยากเห็นและอยากทดลองอะไรใหม่ๆ (ร้อยละ 76.5) , บุหรี่ไฟฟ้าดูเหมือนจะมีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่มวน (ร้อยละ 77.2) และเพื่อลดปริมาณการสูบบุหรี่มวน (ร้อยละ 72.7) และการศึกษาเรื่อง Enjoyment and other reasons for electronic cigarette use results from college students in New York⁽¹⁸⁾ ปี 2559 ซึ่งทำการศึกษาในผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าซึ่งเป็นนักศึกษาชาวอเมริกันอายุ 18 ถึง 23 ปี ในมหาวิทยาลัยในนิวยอร์ก จำนวน 4 มหาวิทยาลัย จำนวน 1,437 คน ซึ่งการศึกษาได้กล่าวถึงเหตุผลสำคัญที่ทำให้นักศึกษาที่ไม่เคยสูบบุหรี่มวนเลิกใช้บุหรี่ไฟฟ้าคือ ต้องการจะลองอะไรใหม่ๆ (ร้อยละ 71.3)

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแรกในประเทศไทยที่มีการสำรวจพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าในประเทศไทยที่มีกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก และกลุ่มตัวอย่างนั้นกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ดังนั้นข้อมูลจากการศึกษานี้จะมีประโยชน์สำหรับองค์กรสุขภาพเพื่อรับรู้และตระหนักถึงแนวโน้มการเปลี่ยนมา

เลือกใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อนำไปกำหนดนโยบายสุขภาพ หรือบุคลากรทางการแพทย์เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน ประกอบคำแนะนำในการเลิกบุหรี่ หรือผู้ที่สนใจ

การศึกษานี้ใช้แบบสอบถามออนไลน์ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการทำแบบสอบถามนี้ ฉะนั้นแบบสอบถามนี้จึงไม่สามารถเป็นตัวแทนของผู้สูบบุหรี่ไฟฟ้าที่ไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้

สรุปผลการศึกษา

จากการสำรวจผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าทั้งหมด 1,050 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 31.2 ± 8.4 ปี โดยมีการเริ่มใช้บุหรี่ไฟฟ้ามากที่สุดในช่วงอายุ 15 – 34 ปี ส่วนใหญ่เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่ยวนและใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่ยวน ผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมากทั้งในการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่ยวน และช่วยลดความอยากบุหรี่ยวนได้ เหตุผลในการใช้บุหรี่ไฟฟ้ามากที่สุด 2 อันดับแรกคือ เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่ยวน และ ต้องการใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่ยวน ดังนั้นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ไฟฟ้า รวมถึงหน่วยงานทางสาธารณสุขและสถานศึกษาควรให้ความสนใจและให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับบุหรี่ไฟฟ้าโดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนไทย อีกทั้งควรมีการศึกษาถึงประสิทธิภาพและความปลอดภัยของบุหรี่ไฟฟ้า เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนแก่ผู้ที่สนใจหรือกำลังใช้บุหรี่ไฟฟ้าในประเทศไทย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเครือข่ายวิชาชีพเภสัชกรรมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพและควบคุมยาสูบ, มูลนิธิเภสัชกรรมชุมชนภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) และ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

1. สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โครงการศึกษาผลกระทบของบุหรี่ไฟฟ้าที่มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเทศไทยและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการจากภาครัฐ เสนอต่อโรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง. 2557:107-28.
2. ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฏ์, ปานทิพย์ โชติเบญจมาภรณ์ และ ปวีณา ปั่นกระจ่าง. สถานการณ์การควบคุมการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ.2559. กรุงเทพฯ: เจริญดีมีนคังการพิมพ์, 2559.
3. Yamane, T. Statistics, An Introductory Analysis, 2nd Ed., 1967. New York: Harper and Row
4. Etter JF. Characteristics of users and usage of different types of electronic cigarettes: findings from an online survey. *Addiction*. 2016;111(4):724-33.
5. Dawkins L, Turner J, Roberts A, Soar K. 'Vaping' profiles and preferences: an online survey of electronic cigarette users. *Addiction*. 2013;108(6):1115-25.
6. ฉัตรสุมน พฤตมิถิญา, วศิน พิพัฒน์ฉัตร และ Harmann S. ภัยร้าย ซ่อนเร้น บุหรี่ไฟฟ้า (Hidden Dangers of E-cigarette). กรุงเทพฯ: เจริญดีมีนคังการพิมพ์, 2562.

7. ศรีรัช ลอยสมุทร. ผลิตภัณฑ์ยาสูบรูปแบบใหม่ในสื่อสังคมเครือข่าย และผลของการบังคับใช้กฎหมายผลิตภัณฑ์ยาสูบรูปแบบใหม่. วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข. 2562(1):13-28.
8. นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์ และ ฉัตรสมน พฤตมิถุนิโย. ผลิตภัณฑ์ ยาสูบ: นโยบายและมาตรการการควบคุมเพื่อสุขภาพ. กรุงเทพฯ: เจริญดีมีนคองการพิมพ์, 2560.
9. ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง กำหนดให้บารากูและบารากูไฟฟ้าเป็นสินค้าที่ต้องห้ามในการนำเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2557, ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 131 (2557).
10. พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560, ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 134 (2560).
11. คำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ที่ 9/2558 เรื่อง ห้ามขายหรือห้ามให้บริการสินค้า "บารากู บารากูไฟฟ้าหรือบุหรี่ไฟฟ้า หรือตัวยาบารากู น้ำยาสำหรับเติมบารากูไฟฟ้าหรือบุหรี่ไฟฟ้า", ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 132 (2558).
12. Vaping360. PG vs VG: What They Are and How to Use Them. [Available from: https://vaping360.com/learn/vg-vs-pg/?fbclid=iwar023ytaaqvzcswn2jd6mxi1kqe_ex3glwhuumszpoexyanpuzsjd9iu. Accessed: 1 April 2020.
13. Etter J-F, Bullen C. Electronic cigarette: users profile, utilization, satisfaction and perceived efficacy. *Addiction*. 2011;106(11):2017-28.
14. Romijnders AK, Krüsemann JE, Boesveldt S, de Graaf K, de Vries H, Talhout R. E-Liquid flavor preferences and individual factors related to vaping: a survey among Dutch never-users, smokers, dual users, and exclusive vapers. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2019;16(23).
15. Landry RL, Groom AL, Vu T-HT, Stokes AC, Berry KM, Kesh A, et al. The role of flavors in vaping initiation and satisfaction among U.S. adults. *Addictive Behaviors*. 2019;99:106077.
16. Farsalinos KE, Poulas K, Voudris V, Le Houezec J. Electronic cigarette use in the European Union: analysis of a representative sample of 27,460 Europeans from 28 countries. *Addiction*. 2016;111(11):2032-40.
17. Wackowski OA, Manderski B, Michelle T, Delnevo CD, Giovenco DP, Lewis MJ. Smokers' early e-cigarette experiences, reasons for use, and use intentions. *Tobacco regulatory science*. 2016;2(2):133-45.
18. Saddleson ML, Kozlowski LT, Giovino GA, Goniewicz ML, Mahoney MC, Homish GG, et al. Enjoyment and other reasons for electronic cigarette use: results from college students in New York. *Addictive Behaviors*. 2016;54:33-9.

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n=1,050)

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานะของการใช้บุหรี่ไฟฟ้า		
ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพียงอย่างเดียว	846	80.6
ใช้ทั้งบุหรี่ไฟฟ้าและบุหรี่ปริมาณ	204	19.4
เพศ		
ชาย	936	89.1
หญิง	114	10.9
อายุเฉลี่ย \pm ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ปี)	31.2 \pm 8.4	
ช่วงอายุ (ปี)		
18-24	252	24.0
25-34	454	43.2
35-44	267	25.4
45-54	64	6.1
ตั้งแต่ 55 ขึ้นไป	13	1.2
ภูมิภาคที่อาศัย		
ภาคเหนือ	96	9.1
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	79	7.5
ภาคกลาง	677	64.5
ภาคตะวันตก	18	1.7
ภาคใต้	66	6.3
การประกอบอาชีพ		
ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	102	9.7
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	454	43.2
ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว	243	23.1
นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา	156	14.9
อื่น ๆ*	95	9.1
วุฒิการศึกษาสูงสุด		

มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า	78	7.4
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	262	25.0
อนุปริญญา/ปวส.	145	13.8
ปริญญาตรีขึ้นไป	565	53.8
รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 10,000 บาท	151	14.4
10,001-15,000 บาท	243	23.1
15,001-20,000 บาท	226	21.5
20,001-30,000 บาท	200	19.1
มากกว่า 30,000 บาท	230	21.9
โรคประจำตัว		
ไม่มีโรคประจำตัว	903	86
Cardiovascular	31	3.0
Respiratory	91	8.7
Neurological	7	0.7
Hematological	3	0.3
Gastrointestinal	7	0.7
Bone and Joint	6	0.6
Psychiatric Disorders	4	0.4

*การประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ เกษตรกร, รับจ้างทั่วไป, แม่บ้าน/ไม่ได้ประกอบอาชีพ, นักกีฬา, สถาปนิก, วิศวกร, นักดนตรีกลางคืน, คุณครูสอนพิเศษ และว่างงาน

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของกลุ่มตัวอย่าง (n=1,050)

พฤติกรรมการใช้บุหรี่ไฟฟ้า	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุที่เริ่มใช้บุหรี่ไฟฟ้า		
น้อยกว่า 15 ปี	23	2.2
15-24	404	38.5
25-34	411	39.1
35-44	174	16.6
45-54	37	3.5
ตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป	1	0.1
ประเภทของบุหรี่ไฟฟ้าที่ใช้*		
บุหรี่ไฟฟ้าแบบสามารถชาร์ตไฟได้	701	66.8
บุหรี่ไฟฟ้าแบบแท่ง สามารถชาร์ตไฟได้	601	57.2
บุหรี่ไฟฟ้าลักษณะปากกา แบบสามารถชาร์ตไฟได้	272	25.9
บุหรี่ไฟฟ้าแบบใช้แล้วทิ้ง	59	5.6
ยี่ห้อของบุหรี่ไฟฟ้าที่ใช้*		
Voopoo®	632	60.2
Smok®	446	42.5
Smoant®	344	32.8
IJOY®	158	15.1
Joyetech®	145	13.8
Eleaf®	134	12.8
ยี่ห้อของน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าที่ใช้*		
Freebase Nicotine®	654	62.3
Marlboro®	405	38.6
Yakolt®	180	17.1
DOOZE®	124	11.8
PLAY®	116	11.1

รสชาติ/กลิ่นของน้ำยาบุหรี่ไฟฟ้าที่ใช้*		
ผลไม้	873	83.1
ขนม	361	34.4
เมนทอล/มินท์	334	31.8
บุหรี/ยาสูบ	195	18.6
วานิลลา	173	16.5
ช่วงเวลาในการใช้บุหรีไฟฟ้า*		
04.01-08.00 น.	198	18.9
08.01-12.00 น.	751	71.5
12.01-16.00 น.	761	72.5
16.01-20.00 น.	846	80.6
20.01-00.00 น.	754	71.8
00.01-04.00 น.	196	18.7
ช่องทางการซื้อบุหรีไฟฟ้า*		
สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ (เช่น Facebook, LINE)	678	64.6
เว็บไซต์ที่ขายบุหรีไฟฟ้าโดยเฉพาะ	494	47.1
ซื้อขายกับผู้ขายโดยตรง (ไม่มีหน้าร้าน/ตัวแทนจำหน่าย)	340	32.4
สั่งซื้อจากต่างประเทศ (เช่น พร้อเตอร์/ฝากคนรู้จักซื้อ)	262	25.0
ร้านขายบุหรีไฟฟ้า(ที่มีหน้าร้าน)/แผงลอย/ตลาดนัด	172	16.4
อื่น ๆ	5	0.5
ปัจจัยในการเลือกซื้อบุหรีไฟฟ้า*		
คุณภาพ	923	87.9
ราคา	679	64.7
รูปลักษณะและการออกแบบผลิตภัณฑ์	553	52.7
ความสะดวกในการซื้อ	381	36.3
อื่น ๆ	26	2.5
ค่าใช้จ่ายในการใช้บุหรีไฟฟ้า (บาทต่อเดือน) (n=1,047)		
มัธยฐาน (พิสัยควอไทล์)	800 (500 – 1,200)	

แนวโน้มของปริมาณการใช้บุหรี่ไฟฟ้า จากแรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน		
ลดลง	487	46.4
เท่าเดิม	494	47.1
มากขึ้น	69	6.6
ท่านมีความต้องการที่จะเลิกบุหรี่ไฟฟ้าภายใน 1 เดือนข้างหน้า		
ไม่ใช่	890	84.8
ใช่	160	15.2
ท่านมีความต้องการที่จะเลิกบุหรี่ไฟฟ้าภายใน 6 เดือนข้างหน้า		
ไม่ใช่	693	66.0
ใช่	357	34.0
ท่านเคยพยายามเลิกใช้บุหรี่ไฟฟ้าหรือไม่		
ไม่เคย	808	77.0
เคยอย่างน้อย 1 ครั้ง	242	23.0

*ผู้ตอบแบบสำรวจสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า (n=1050)

ความพึงพอใจ ในการใช้บุหรี่ไฟฟ้า*	ระดับความพึงพอใจ (ร้อยละ)				จำนวน (คน)
	ไม่มี	น้อย	ปานกลาง	มาก	
ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวนอย่างถาวร***	1.1	5.0	19.1	74.8	842
ความอยากสูบบุหรี่มวนลดลง	3.6	5.9	20.6	70.0	1041
ลดอาการข้างเคียงที่เกิดขึ้น เมื่อเลิกบุหรี่มวน**	4.8	5.9	21.4	67.9	1026
รสชาติหรือกลิ่น	0.4	10.1	23.7	65.8	1048
รูปลักษณะและการออกแบบ	0.7	13.4	25.7	60.2	1049
ความสะดวกในการใช้	5.5	17.9	22.7	53.9	1050
ภาพลักษณ์ที่ดีของผู้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า	4.2	22.2	28.0	45.6	1049
ราคาของบุหรี่ไฟฟ้า	2.1	25.6	28.1	44.3	1048

*ผู้ตอบแบบสำรวจสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

**สำหรับคนที่เลิกบุหรี่มวนแล้วหรือกำลังเลิกบุหรี่มวนเท่านั้น

***สำหรับคนที่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อเลิกบุหรี่มวนเท่านั้น

ตารางที่ 4 เหตุผลในการเลือกใช้บุหรี่ไฟฟ้า (n=1,050)

เหตุผลในการเลือกใช้บุหรี่ไฟฟ้า*	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เชื่อว่าบุหรี่ไฟฟ้ามีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่ยมวน	850	81.0
ต้องการใช้บุหรี่ไฟฟ้า เพื่อเลิกบุหรี่ยมวน	846	80.6
ต้องการสูบบุหรี่ แต่ไม่ต้องการให้มีกลิ่นของบุหรี่ยมวนติดตัว	611	58.2
สนใจในการใช้งานและคุณสมบัติของบุหรี่ไฟฟ้า	544	51.8
คิดว่าค่าใช้จ่ายในการใช้บุหรี่ไฟฟ้าน้อยกว่าบุหรี่ยมวน	542	51.6
เพื่อนหรือบุคคลรอบข้างแนะนำหรือชักชวนให้ใช้บุหรี่ไฟฟ้า	179	17.0
ความอยากรู้ อยากรลอง	154	14.7
อื่น ๆ**	8	0.8

*ผู้ตอบแบบสำรวจสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

**เป็นกรดไหลย้อนสูบบุหรี่ยมวนแล้วมีอาการ แต่สูบบุหรี่ไฟฟ้าไม่มี, เข้าสังคม, ฆ่าเวลา, ชอบใช้บารากูมาก่อน, ชอบกินของหวานจุกจิก พอใช้บุหรี่ไฟฟ้าสายขนมก็สูบกินและรสเอา ไม่อ้วน, เพราะโรคประจำตัว (ความดันโลหิตสูง), สนใจในการเล่น Vape tricks, ทำเพื่อครอบครัว